

TURO-KIMMO LEHTONEN

Kirjoittaja on sosiologian professori Tampereen yliopistossa ja varajohtaja Suomen Akatemian Strategisen Tutkimusneuvoston (STN) rahoittamassa hankkeessa ”Creative adaptation to wicked socio-environmental disruptions” (WISE).

11.03.2019 TURO-KIMMO LEHTONEN

Ilmastonmuutos ja kolme ajatusvirhettä

”Iphonen myyntilukujen kannalta yksittäisten kuluttajien ostopäätöksillä ei ole mitään merkitystä.”

Tuollaista väitettä ei kuule esitetävän. Päinvastoin, harva kuvittelee kansainvälisten markkinoiden menestyjiksi muita kuin sellaisia yrityksiä, jotka saavat ihmiset yksitellen sitoutumaan koukuttaviin tuotteisiin.

Jokainen ostaja ajattelee toimivansa ihan itsekseen. Taustalla olevan yrityksen suurvoitot tiedetään kertyvän yksittäisten ihmisten suvereenista päätöksistä.

Lukemattomista aivan pienistä päätöksistä syntyy yhdessä iso menestys.

Jostain syystä erilaisista pienistä ympäristöteoista ei ajatella yhtä helposti voivan syntyä mitään suurta. Sen sijaan vaivaannutaan ja aletaan puhua hyödyttömästä ”moralisoinnista” tai ”syyllistämisestä”, jos joku vaatii vaikkapa ilmastonmuutoksen nimissä ihmisiä vähentämään lentomatkailua, yksityisautoilua tai teollisen lihan syömistä. Eihän nyt yhden ihmisen toimilla voi olla kummempaa merkitystä?

On erhe luulla, että yksittäisten ihmisten valinnoilla ei olisi merkitystä. Kysykää vaikka Applen osakkeenomistajilta.

”Ilmastonmuutoksen hillitsemisen kannalta on ihan sama, minkälaista politiikkaa Los Angelesin kaupunki tekee.”

Los Angelesin kaupungissa on noin neljä miljoonaa asukasta. Heidän kollektiivinen hiilijalanjälkensä on mitättömän pieni suhteessa siihen globaaliin ongelmaan, joka ilmastonmuutos on.

Melko usein kuulee sanottavan, että koska reilun viiden miljoonan asukkaan Suomen kokonaispäästöt ovat kokonaisuuteen nähden pienet, meidän ei pidä tehdä mitään ennen kuin muut tekevät. Mitä väliä Suomella on, jos radikaali muutos ei tule Kiinasta tai USA:sta?

Ajatusvirhe syntyy siitä, että Suomi eristetään maailmasta omaksi saarekkeekseen, jonka merkitystä verrataan globaaliin kokonaisuuteen. Saareketta pitäisi sen sijaan verrata toisiin samankokoisiin saarekkeisiin.

Virheellistä päättelytapaa seuraten mikä tahansa viiden miljoonan kiinalaisen joukko voisi hyvin väittää, että heidän pienen kokonaisuutensa toimet ovat mitättömän vähäisiä merkitykseltään. Ei siis kannata tehdä mitään.

Ja koska kaikki maailman ihmiset voivat ajatella kuuluvansa johonkin noin viiden miljoonan ihmisen joukkoon, kenenkään ei kannata tehdä mitään.

Suomessa kuitenkin ehkä paheksuisimme, jos Shenzhenin kaupungin (12,5 miljoonaa asukasta) johtajat Kiinassa tai Marylandin osavaltion (noin kuusi miljoonaa asukasta) valtaapitävät USA:ssa esittäisivät, että on turha vaatia heiltä vastuullisuutta, sillä ratkaisut pitää tehdä muualla. Eivätkö juuri Kiina tai USA ole ratkaisevassa asemassa? Ei ole kuitenkaan mitään syytä luulla, että Marylandin, Los Angelesin tai Shenzhenin asukkaat näkisivät toimensa ensisijaisesti koko valtionsa tai ihmiskunnan asiana – yhtään sen enempiä kuin suomalaiset mieltävät toimensa osaksi sitä, että EU kantaa vastuuta.

Ehkä suurin ilmastonmuutoksen ongelmiin liittyvä ajatusvirhe on etsiä ratkaisua *joko* yksilön *tai* yhteiskunnan (tai valtion tai markkinoiden tai ihmiskunnan) toimista. Tämä pätee laajemminkin: poliittiset päättelyt päätyvät varmasti umpikujaan, jos lähtökohtaisesti ajatellaan mittakaavoja olevan vain kaksi ("toimija" ja "rakenne").

Ilmastonmuutoksen kaltainen ongelma on viheliäinen juuri siksi, että ei ole jotain yhtä toiminnan tasoa, jolla se ratkaistaisiin.

Kysymys on koko elämäntavastamme, sen kaikissa mittakaavoissa.

Ilmastonmuutoksessa on kysymys sen suuruisesta ilmiöstä, että sille ei voida tehdä mitään, elleivät toimissa ole mukana kansallisvaltiot viranomaisineen, globaali finanssisektori ja mahtavat ylikansalliset talousliitot. On oikein vaatia näkemyksellisyyttä poliitikoilta, joiden päätökset rajaavat muiden ihmisten toiminnan mahdollisuuksia. Varsinkin suurvaltojen ja koko maapallon alueella vaikuttavien jättikorporaatioiden vastuu on valtava.

Toimet eivät kuitenkaan ole "jossain toisaalla". Päinvastoin, jos ilmastonmuutoksen vaikutusten hillitsemiseen ryhdytään toden teolla, tämä ei näy vain YK:n tiedotustilaisuuksissa tai IPCC:n raporteissa. Sen sijaan se heijastuu päiväkotien arkeen, armeijan ruokavalioon, tiekuljetusten kannattavuuteen, vaateteollisuuden tuottomahdollisuuksiin, ihan kaikkeen. Kysymys on viheliäisestä ongelmasta, johon reagoiminen vaikuttaa moninaisten välitysten kautta niin vanhustenhoidon resursseihin kuin siihen, mihin Suomessa rakennetaan taloja ja minkälaisia. Se alkaa näkyä lapsiperheen ruokapöydässä. Sen tulisi näkyä siinä, miten puhumme sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta.

Mutta ilmastopolitiikan näkyminen arjessa ei ole riippumatonta siitä, mitä yksittäiset ihmiset päättävät tehdä. Silläkin on väliä, mihin toimiin Suomi tai jokin Suomen kokoinen Kiinan miljoonakaupunki ryhtyy tai miten Los Angelesia kehitetään.

Valitettavasti on turha toivoa, että ilmastonmuutoksen ongelmat ratkeaisivat jossain muualla kuin täällä, *meidän kesken*.

Osittain juuri ilmastonmuutoksen tähden ”täällä” ei kuitenkaan enää tarkoita vain perheen ruokapöytää, lähintä markettia tai edes kotikunnan kaavoitusratkaisuja. Globaalin talouden aikana me suomalaiset olemme ”täällä” koko maapallon laajuisesti. Niinpä kun ratkomme ihmisen aiheuttaman ilmastonmuutoksen ongelmia meidän kesken, ajatus ”meistä” ei voi jämähtää seuraamaan Suomen valtion rajoja.

Alun perin Alusta!-lehdessä julkaistu teksti verkossa:

<https://www.tuni.fi/alustalehti/2019/03/11/ilmastonmuutos-ja-kolme-ajatusvirhetta/>